SAAREMAA VALLAVOLIKOGU

MÄÄRUS

EELNÕU

Kuressaare detsember 2026 nr {regNumber}

Saaremaa valla aleviku- ja külavanema statuut

Määrus kehtestatakse kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 58 lõike 3 alusel.

§ 1. Reguleerimisala
Määrus reguleerib Saaremaa valla (edaspidi *vald*) aleviku- või külavanema (edaspidi *vanem*) valimise ja asendamise korda, kandidaadile esitatavaid nõudeid, vanema õigusi ja kohustusi ning volituste kestust ja lõppemist.

§ 2. Vanem
(1) Vanem on vabatahtlikkuse korras talle pandud ülesandeid täitev mittetasustatav usaldusamet.
(2) Vanem juhindub oma tegevuses vastava küla või aleviku (edaspidi *asula*) elanike ühistest seisukohtadest ja väljakujunenud tavadest ning Eesti Vabariigi ja valla õigusaktidest. Olukorras, kus vanema tegevus ei ole reguleeritud õigusaktidega, tegutseb vanem headest tavadest lähtuvalt.
(3) Ühel asulal on üks vanem. Üks isik võib samaaegselt olla mitme asula vanem.
(4) Asula võib vanemale valida ühe asetäitja. Asetäitja valimisele, volituste kestusele ja lõppemisele kehtivad samad nõuded, mis vanemale. Asetäitja asendab vanemat, kui vanem ei saa oma ülesandeid täita. Asetäitjal on vanema asendamise ajal kõik vanema õigused ja kohustused.

§ 3. Nõuded vanemale
Vanemaks võib olla vähemalt 18-aastane täielikult teovõimeline Eesti Vabariigi kodanik.

§ 4. Vanema valimise kord
(1) Vanema valimiseks võivad asula koosoleku kokkukutsumise algatada ametis olev vanem või vähemalt üks asula hääleõiguslik elanik. Hääleõiguslik elanik on vähemalt 16-aastane füüsiline isik, kelle elukoht, mille kas õigusliku tähendusega aadress või lisa-aadress on kantud rahvastikuregistrisse, on koosoleku toimumise ajal selle asula territooriumil.
(2) Teate vanema valimise koosoleku toimumise aja ja koha kohta avaldab koosoleku kokkukutsuja vähemalt kaks nädalat enne koosoleku toimumist. Teade avaldatakse vähemalt ühes asula tavapärases teadete ülespanemise kohas, valla veebilehel ja võimaluse korral vallalehes ning teistes kommunikatsioonikanalites, mida koosoleku kokkukutsuja vajalikuks peab.
(3) Koosolek on otsustusvõimeline, kui sellest võtab osa vähemalt 10% asula hääleõiguslikest elanikest.
(4) Juhul kui koosolekul ei ole täidetud käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud koosoleku otsustusvõimelisuse tingimus, võib koosoleku kokkukutsuja käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud korras kokku kutsuda korduskoosoleku. Korduskoosolek on otsustusvõimeline kui sellel osaleb vähemalt üks asula hääleõiguslik elanik.
(5) Koosolekul osalejad registreeritakse ning koosolek protokollitakse. Registreerimislehele kantakse osaleja, sh volitaja, eesnimi, perekonnanimi, isikukood või sünniaeg, allkiri või märge volituse andmise kohta ning märge, kas ta on asula hääleõiguslik elanik. Registreerimisleht ja volikirjad on protokolli lahutamatud lisad. Protokollile kirjutab alla koosoleku juhataja.

(6) Koosolekul võivad hääletada määruse § 4 lõike 1 kohaselt hääleõiguslikud elanikud. Koosolekust võivad hääletamise õiguseta osa võtta ka teised huvitatud isikud koosoleku juhataja loal.
(7) Koosolek valib koosoleku juhataja. Kui koosolek ei ole juhatajat valinud, siis juhatab koosolekut kokkukutsuja, mitme kokkukutsuja puhul üks kokkukutsuja kokkukutsujate omavahelisel kokkuleppel.
(8) Vanema kandidaadi võib kandidaadi nõusolekul koosolekul üles seada hääleõiguslik elanik. Kui kandidaat ei osale koosolekul, esitab kandidaadi ülesseadja kandidaadi kirjaliku nõusoleku.
(9) Vanema valimine toimub avalikul või salajasel hääletamisel vastavalt koosoleku otsusele. Salajane hääletamine viiakse läbi, kui vähemalt üks hääleõiguslik elanik seda nõuab. Avalikul hääletamisel avaldatakse kandidaadile toetust käetõstmisega. Avalikul hääletamisel loeb hääled kokku koosoleku juhataja. Salajane hääletamine viiakse läbi hääletamissedelite abil.
(10) Koosolekul osaleval hääleõiguslikul elanikul, sh volitajal, on hääletamisel üks hääl. Juhul, kui asula hääleõiguslikul elanikul ei ole võimalik koosolekul osaleda, on tal võimalik volitada kirjalikult enda eest hääletusel osalema teist sama asula hääleõiguslikku elanikku.
(11) Valituks osutub kandidaat, kes saab üle poole koosolekul osalevate hääleõiguslike elanike, sh volitajate, häältest. Korduskoosolekul, kus osaleb üks hääleõiguslik elanik, osutub kandidaat vanemaks valituks, kui ta saab selle elaniku poolthääle.
(12) Kui ükski kandidaat ei saa käesoleva paragrahvi lõikes 11 nimetatud häälteenamust, viiakse läbi teine hääletamisvoor, kus saab hääletada eelmises voorus kahe enim hääli saanud kandidaadi vahel. Valituks osutub kandidaat, kes saab enim hääli. Võrdsete hääletustulemuste korral otsustatakse valituks osutunu liisuheitmise teel. Liisku heidetakse mündiga. Liisuheitmise korraldab koosoleku juhataja.
(13) Koosoleku juhataja esitab vanema valimist käsitleva koosoleku protokolli koos registreerimislehe ja volikirjadega kolmekümne päeva jooksul koosoleku toimumise päevast arvates valla ametiasutusele Saaremaa Vallavalitsusele (edaspidi *vallavalitsus*). Saaremaa Vallavalitsuse kui kollegiaalorgani määratud vallavalitsuse struktuuriüksus (edaspidi *struktuuriüksus*) kontrollib vanema valimise vastavust määruse nõuetele. Kui vanema valimine vastab määruse nõuetele, korraldab struktuuriüksus vanema valimise tulemuse avaldamise valla veebilehel.
(14) Kui ilmneb, et vanema valimisel on rikutud määruse nõudeid, teavitab struktuuriüksus sellest koosoleku juhatajat ning vanema valimise tulemusi ei avaldata valla veebilehel.
(15) Vanema valimisega seotud vaidlused lahendab struktuuriüksus. Struktuuriüksuse otsuse või toimingu peale esitatud vaide lahendab Saaremaa Vallavalitsus kui kollegiaalorgan.
(16) Struktuuriüksus peab vanemate arvestust ja korraldab sellekohase teabe avalikustamise valla veebilehel.

§ 5. Vanema õigused ja kohustused
(1) Vanem:
1) esindab asula elanikke suhtluses riigi ja valla organite ja asutustega ja kolmandate isikutega ning esitab asula huve puudutavates küsimustes ettepanekuid vallavalitsusele;
2) võib osaleda Saaremaa Vallavolikogu istungil sõnaõigusega;
3) kutsub kokku asula elanike koosolekuid ja algatab elanike probleemide ja asulat puudutavate küsimuste lahendamiseks pöördumisi ja arutelusid, pakub lahendusi kohaliku elu edasiviimiseks ning algatab ja viib ellu projekte;
4) edendab asula elanike ühistegevust ning taotleb asula nimel rahalisi vahendeid valla eelarvest ja muudest allikatest, lähtudes koosoleku otsustest ning asula elanike vajadustest;
5) teeb koostööd kohaliku elu arendamiseks asutatud mittetulundusühingute või seltsingutega oma tegevuse paremaks koordineerimiseks ja kohaliku elu tulemuslikumaks edendamiseks;
6) juhib asjaomaste isikute või asutuste tähelepanu asula heakorra või muudele probleemidele;
7) saab osavallakogult ja vallavalitsuselt oma tegevuseks vajalikku teavet, sh asula arengut ja elanikke puudutavates küsimustes;
8) edastab asula elanikele vallavalitsuselt ning teistelt asutustelt ja isikutelt saadud elanikke puudutavat teavet.

§ 6. Vanema volituste kestus ja lõppemine

(1) Vanema volituste kestus on viis aastat alates valimisest, kui vanemat valiv koosolek ei otsusta lühemat volituste kestust.

(2) Vanema volitused lõpevad:

1) volituste tähtaja möödumisel;

2) tagasiastumisel;

3) määruse § 3 lõikes 1 sätestatud nõuetele mittevastavaks muutumisel;

4) füüsilise isiku surma korral;

5) tagasikutsumisel.

(3) Vanema võib tagasi kutsuda asula hääleõiguslike elanike koosoleku otsusega, mis on vastu võetud salajase hääletamise teel. Vanema tagasikutsumise koosoleku kokkukutsumisele ja läbiviimisele kohaldatakse vanema valimise koosoleku kokkukutsumise ja läbiviimise nõudeid. Vanem loetakse tagasi kutsutuks, kui tema tagasikutsumise poolt hääletab üle poole koosolekul osalenud asula hääleõiguslikest elanikest.

(4) Vanem võib igal ajal tagasi astuda, esitades sellekohase kirjaliku avalduse vallavalitsusele. Vanema volitused lõpevad avalduses märgitud kuupäeval, kuid mitte enne avalduse esitamist. Kui avalduses ei ole volituste lõppemise aega märgitud, lõpevad volitused avalduse esitamise päeval.

§ 7. Rakendussätted

(1) Enne käesoleva määruse jõustumist valitud vanema volitused lõpevad tema valimise ajal kehtinud korra kohaselt määratud volituste tähtaja möödumisel või määruse § 6 lõikes 2 sätestatud aluse ilmnemisel. Enne käesoleva määruse jõustumist vanema ülesannetesse valitud mittetulundusühingu või seltsingu volitused lõpevad tema valimise ajal kehtinud korra kohaselt määratud volituste tähtaja möödumisel või tema lõppemisel.

(2) Tunnistada kehtetuks Saaremaa Vallavolikogu 28. märtsi 2019. a määrus nr 4 „Saaremaa valla aleviku- ja külavanema statuut“.

(3) Määrus jõustub 1. jaanuaril 2027. a.

(digitaalselt allkirjastatud)
Koit Voojärv
volikogu esimees

SELETUSKIRI

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa valla aleviku- ja külavanema statuut“ eelnõu juurde

1. Õigusakti vastuvõtmise vajalikkuse põhjendus
Kehtiv aleviku- ja külavanema statuut on vastu võetud 28. märtsil 2019. a. Statuudi rakendamisel on ilmnenud probleemid, mida käesoleva eelnõu kohase määrusega lahendatakse. Õigusselguse huvides kehtestatakse statuut uue terviktekstina.

Peamisteks probleemideks on olnud suur halduskoormus vanemate valimise tulemuste kinnitamisel Saaremaa Vallavalitsuse korraldusega ning elamu omanike väljaselgitamisel valimiste läbiviimiseks. Elamute omanike puhul on tekitanud küsitavusi olukorrad, kui elamul on palju omanikke või kui omanikuks on juriidiline isik. Eelnõu kohaselt edaspidi ei kinnitata aleviku- või külavanema valimise tulemust valitsuse korraldusega ning aleviku- või külavanemat saavad valida ainult asula elanikud, s.t isikud, kelle elukoha õigusliku tähendusega aadress või lisa-aadress on kantud rahvastikuregistrisse, asub selles asulas. See vähendab oluliselt halduskoormust ja suurendab õigusselgust.

Takistusi on toonud ka aleviku- või külavanema valimise koosoleku kolmenädalane etteteatamisaeg. Koosolekuteate avaldamise tähtaega vähendatakse kahele nädalale.

Segadust on tekitanud mõiste „kant“ kasutamine, kuna valla eri määrustes on sellel mõistel erinev tähendus, ja mitmele asustusüksusele ühise vanema valimine. Eelnõu kohaselt võivad jätkuvalt eri alevikud või külad valida vanemaks sama isiku, kuid tegemist ei ole nende asulate või kandi ühise vanemaga.

Praktikas ilmnenud küsimustest tulenevalt on eelnõus sätestatud aleviku- või külavanema tagasikutsumise võimalus ja sellele kehtivad reeglid.

2. Milliste õigusaktidega on küsimus reguleeritud
Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 58 lõike 3 kohaselt võib volikogu vastu võtta aleviku- ja külavanema statuudi, milles määratakse nende valimise kord, kandidaadile esitatavad nõuded, nimetatute õigused ja kohustused ning volituste kestuse periood. Aleviku- või külavanema volituste kestus ei ole piiratud volikogu volituste kestusega.

3. Õigusakti sisu selgitus
Määrusega kehtestatakse Saaremaa valla aleviku- ja külavanema statuut. Sellega reguleeritakse aleviku- või külavanema ja tema asetäitja valimist, asendamist, neile esitatavaid nõudeid, nende õigusi ja kohustusi ning volituste kestust ja lõppemist.

Määruses täpsustatakse hääleõiguslike elanike koosoleku kokkukutsumise, sellest teavitamise, koosoleku otsustusvõimelisuse, läbiviimise, hääletamise ja protokollimise nõudeid. Samuti sätestatakse valimistulemuste valla ametiasutusele esitamise ja kontrollimise kord.

Aleviku- või külavanem esindab aleviku või küla elanikke, vahendab teavet, algatab kohaliku elu küsimustes arutelusid ja ühistegevusi ning teeb koostööd kohalike ühendustega.

Eelnõu kohaselt Ei nähta enam ette võimalust, et vanema ülesannetes võib olla mittetulundusühing või seltsing. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on leidnud, et kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi *KOKS*) mõttega ei ole kooskõlas tõlgendus, mille kohaselt võib volikogu KOKS § 58 lõike 3 alusel asustusüksuse vanema statuudi kehtestamisel laiendada KOKSis sätestatud külavanema institutsiooni selliselt, et külavanemaks saab valida ka juriidilise isiku. Selline lahendus eeldaks ministeeriumi hinnangul selget seaduslikku alust.

Enne eelnõu kohase määruse jõustumist vanema ülesannetesse valitud mittetulundusühingu või seltsingu volitused lõpevad tema valimise ajal kehtinud korra kohaselt määratud volituste tähtaja möödumisel või tema lõppemisel.

Aleviku- ja külavanema volitused kestavad üldjuhul viis aastat. Määruses nähakse ette ka aleviku- ja külavanema tagasikutsumise kord ning enne määruse jõustumist valitud aleviku- ja külavanemate volituste kehtivus nende valimisel määratud tähtaja lõppemiseni.

4. Milliseid valla (valdade) õigusakte on vaja kehtetuks tunnistada või muuta õigusakti vastuvõtmisel
Määruse vastuvõtmisel tunnistatakse kehtetuks Saaremaa Vallavolikogu 28. märtsi 2019. a määrus nr 4 „Saaremaa valla aleviku- ja külavanema statuut“. Teisi õigusakte ei ole vaja muuta.

5. Ülevaade õigusakti vastuvõtmisega kaasnevatest kuludest ja nende katteallikatest
Õigusakti vastuvõtmisega kulusid ei kaasne.

6. Õigusakti eelnõu kooskõlastamine
Eelnõu arutati 5. novembril 2026. a Saaremaa valla aleviku- ja külavanemate ümarlaual. Ümarlaual kokkulepituga on eelnõu koostamisel arvestatud.

Eelnõu on kavandatud menetleda volikogus ühel lugemisel.
Eelnõu esitaja: valitsus
Eelnõu kuupäev: 06.11.2026
Eelnõu ja seletuskirja koostas: arenduse peaspetsialist Eda Kesküla
Ettekandja: abivallavanem Laura Heinsaar